

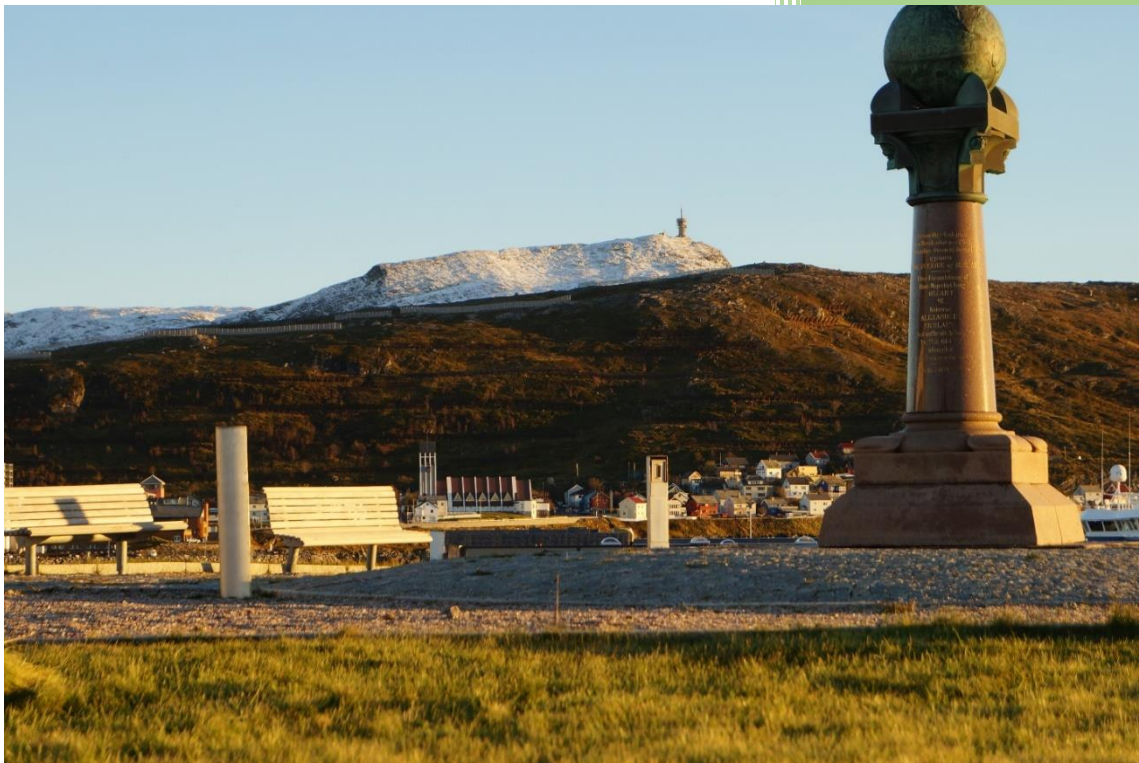
Struve Geodetic Arc

Struve meridiándávgi
Struves meridianbue

2018

Verdensarvsenter for Struves Meridianbue – en utredning- 4.utkast

GJV

22.08.2018

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
1.1 Sentrale føringer.....	4
1.2 Andre krav til sentrenes virksomhet	5
1.3 Finansiering	5
2. Andre verdensarvsentre.....	6
3.Kompetanse- og arealstatus i kommunene per 2018.	7
3.1 Kompetansestatus i Alta.....	7
3.2 Kompetansestatus i Hammerfest.....	7
3.3 Kompetansestatus i Kautokeino.....	8
3.4 Arealkapasitet i Alta	9
3.5 Arealkapasitet i Hammerfest.....	9
3.6 Arealkapasitet i Kautokeino	9
4.Publikumsbehov	9
4.1 De besøkende.....	9
4.2 Generelt om besøksutvikling i Vest-Finnmark de siste årene	10
4.3 Hammerfest.....	10
4.4 Alta	11
4.5 Kautokeino.....	11
4.6 Publikum: tilreisende og lokales behov.....	12
4.7 Publikumsbehov eller kommunenes behov?	13
5.Alternative modeller for verdensarvsenter for Struves Meridianbue	14
5.1 Innspillene	15
5.2 Modell 1: Ett senter i en kommune.....	15
5.3 Modell 2: Ett senter med en satellitt informasjon	16
5.4 Modell 3: Ett senter ved ett museum	18
5.6 Opprette en egen stiftelse.....	19
5.7 Delegert drift til ett museum.....	19
6. Faser mot utvikling av senter	20
6.1 Modell 1.....	20
6.2 Modell 2.....	21
6.3 Modell 3.....	22
6.4 Drøfting av driftsmodellene og organisasjonsform.....	23

7 Økonomi	31
7.1 Investeringer.....	31
7.2 Drift.....	31
7.3 Minimumsbudsjett for verdensarvsenter	32
8. Samarbeid om kompetanse	33
8.1 Samarbeid med kunnskapssektoren i kommunene	33
8.2 Samarbeid med forvaltningen	34
8.3 Samarbeid med reiselivet i de forskjellige kommunene	34
9. Avsluttende oppsummering	34
10. Anbefaling fra Faglig Råd	34

1. INNLEDNING

En utredning fra Norsk Institutt for kulturminneforskning (NIKU) pekte på verdien av verdensarvsentre i Norge. Utredningen forelå i 2010 og dette ble fulgt opp i Meld. St.35 (2012-2013) Framtid med fotfeste, der regjeringen anbefaler at det opprettes sentre knyttet til verdensarvstedene. 18.05.17 kom et brev fra Klima og miljødepartementet (KLD) om «**Plan for prioriteringer i arbeidet med å etablere verdensarvsentre ved alle de norske verdensarvområdene: 2017-2026**». Planen anbefaler det at planlegging og nødvendige vedtak i kommuner og fylkeskommune for Struves Meridianbue, bør kunne være i mål i 2019.

I 2017 kom en felles autorisasjonsordning for besøkssenter verdensarv. Autorisasjonen gjelder for fem år av gangen, med anledning til videreføring (re-autorisasjon) dersom alle kravene tilfredsstilles. Autorisasjonsordningen sier at det som hovedregel skal være et verdensarvsenter for hvert verdensarvområde. Ordningen administreres av Miljødirektoratet.

I Vest-Finnmark har vi i forbindelse med spørsmål om eget verdensarvsenter hatt tre innspillmøter i april 2018 i de tre kommunene som er vertskap for de geodetiske punktene på verdensarvlista. Forskjellige aktører ble invitert inn: kommunenes administrasjon, representanter og vara til Verdensarvrådet, representanter fra museene og fra reiselivet.

Målet med utredningen er å finne fram til en god modell for organisering, lokalisering og finansiering av verdensarvsenter for Struve. Denne utredningen tar utgangspunkt i en søknad fra VAM som fikk delegert ansvar fra Finnmark Fylkeskommune for søknadene til Struves meridianbue i 2018 med aksept fra Faglig Råd. Utredningen skal danne grunnlag for Verdensarvrådets vedtak og valg av modell, samt for videre planlegging og nødvendige vedtak i fylkeskommunene og aktuelle kommuner.

De forskjellige modellene kan virke uoversiktlig, men her er alle eventualiteter tatt med og det komplekse oppsto når også alternativene stiftelse eller avdeling i museene skulle belyses.

1.1 Sentrale føringer

Retningslinjene for autorisasjon for verdensarvsentre gis en rekke føringer på hvordan sentrene skal innrette seg for å oppnå autorisasjon. Hovedpunktene i retningslinjene for kulturarvstedene gjengis her.

Formålene til sentrene er at de skal:

- øke kunnskapen om verdensarvkonvensjonen og forpliktelsene som følger av en verdensarvstatus
- sette betydningen av nasjonal og stedlig verdensarv i en internasjonal kontekst
- øke kunnskapen om verdensarvområdet og grunnlaget for innskrivning på verdensarvlisten
- øke besøkernes forståelse av stedet/området og verdiene det representerer
- inspirere og veilede de besøkende om hva man kan se, oppleve og gjøre i og rundt verdensarvsenteret og hvordan ferdes og opptre i området på en måte som ikke forringer verdensarvverdiene
- stimulere til interesse for bruk av kultur- og naturarven i undervisning i skolen
- være en møteplass som støtter opp om lokalsamfunnets aktiviteter og innsats for verdensarven fra småbarn til pensjonister
- støtte opp om verdensarvkoordinator og forvaltningsarbeid knyttet til oppfølging av verdensarven
- samarbeide med lokale/regionale organisasjoner, foreninger og næringsliv som formidler relevante kvalitetsprodukter.

Angående lokalisering sier retningslinjene at senteret skal lokaliseres der det er et tilstrekkelig besøksgrunnlag og der det er god infrastruktur og muligheter for positive ringvirkninger. I tillegg skal senteret være det viktigste informasjons- og formidlingspunktet for verdensarvområdet. Samtidig bør det lokaliseres i nærheten av verdensarvområdet som en innfallsport til det aktuelle området. Lokaliseringen av senteret må likevel aldri være slik at verneverdiene eller de framstående universelle verdiene (grunnlaget for innskrivning på verdensarvlisten) svekkes. Det betyr at vernet av OUV har høyere prioritet enn hensynet til plasseringen.

Angående formidling skal senteret ha tilgjengelig utendørs informasjon om verdensarven og kvalitetssikret utstillinger og informasjonsmateriell. Det oppfordres sterkt til samarbeid lokalt med skoleverket, museer, forvaltningen og frivillige- og private aktører. En samlokalisering med etablerte institusjoner som museer eller forvaltningsknutepunkt blir anbefalt.

Besøkssenteret skal bidra til å utvikle lokalsamfunnet. For de fleste senter vil det være viktig å knytte nettverk innen bærekraftig reiselivsutvikling. Etablering av besøkssenter skal inkludere en involverende prosess som sikrer lokal forankring. For verdensarvsenter forventes et særlig fokus på engasjement og deltagelse i senteret fra lokalbefolkninger.

1.2 Andre krav til sentrenes virksomhet

Et verdensarvsenter skal ha virksomhetsplaner og planer for aktivitet i autorisasjonsperioden. Virksomhetsplanen skal legges til grunn for årlig rapportering.

Sentret skal ha en enhetlig formidlingsprofil og preges av høy kvalitet. Det gjelder skilting, utstilling, merking, tilrettelegging og vertskap. På sikt skal alle verdensarvsentrene ha en felles merkevare.

Det skal være et årlig kunngjort program med temadager, foredrag, turer med mer.

Verdensarven skal tilby undervisning og veiledning for barn, og ha aktiviteter utendørs.

Senteret skal være bemannet med kvalifisert personell og ha en daglig ledelse. Daglig ledelse skal sikre at besøkssentret følges opp og utvikles i tråd med de nasjonale retningslinjene.

Åpningstid skal være minimum 1000 timer fordelt på 150 dager. Med begrenset åpningstider bør det finnes andre informasjonsplattformer for å dekke publikums behov.

Det skal være gratis tilgang til enkel men grunnleggende informasjon, slik det er i dag. Betaling kan tas til guidede opplevelser, utstillinger, kurs o.l.

Servering må kunne tilbys. Sentrene bør samarbeide med lokale aktører om et slikt tilbud. Salg av lokalprodusert mat og drikke bør tilstrebes.

Spesielle krav til verdensarvsentret er å spre kunnskap og skape oppmerksomhet om de framstående universelle verdiene til norske verdensarvområder, gi forståelse for hvorfor disse skal tas vare på og sette den norske verdensarven inn i et internasjonalt perspektiv.

1.3 Finansiering

Verdensarvsentrene kan søke ulike typer tilskudd fra Miljødirektoratet:

1. Midler til daglig drift (daglig ledelse, drift av utstillinger, husleie, lønnskostnader til veiledning, spesifikke oppgaver definert i autoriseringen)
2. Midler til formidlingsoppgaver og utstilling.

Tilskuddsformene forutsetter lokal medfinansiering med 40 %, enten gjennom lokale/ regionale offentlige tilskudd eller egeninntekter.

2. Andre verdensarvsentre

Verdensarvsenter for bergkunst- Alta Museum (VAM)

VAM fikk autorisasjon som senter i mai 2015. Senteret er en integrert del av Alta Museum. VAM har en egen avdeling som heter Bergkunsten og verdensarv (BOV). VAM har 60 000 besøkende. Museet mottok midler fra Kulturdepartementet for utvidelse av driftsdel som også rommet verdensarven, mens fornying av utstillinger om verdensarven ble bevilget av KLD. Museet har mottatt prosjekttilskudd til formidling og utstilling av verdensarven og mottatt driftstilskudd på kr. 1,8 millioner. Museet er et organisert som et IKS. Alta kommune og Finnmark Fylkeskommune er eiere.

Vestnorsk fjordlandskap Geiranger.

Geiranger / Norsk Fjordsenter ble også autorisert i mai 2015. Senteret har fått bevilget prosjekttilskudd til formidling/ utstilling av verdensarven og får 1,8 mill til drift av senteret fra KLD. Norsk Fjordsenter er organisert som et AS, hvor kommunene og fylkeskommunen er eiere. De har også mottatt tilskudd fra miljødirektoratet for utbygging av kontorer for forvaltningen. For Nærøyfjorddelen av Vestlandsk fjordlandskap finnes det planer for et verdensarvsenter.

Verdensarven i Vega

Senteret ble autorisert i mai 2015. Den første tiden hadde de redusert drift og søkte ikke om fullt tilskudd (1.8 mill). Senteret driftes av Stiftelsen Vegaøyan Verdensarv. Senteret blir et forvaltningsknutepunkt. På grunn av redusert drift søkte de ikke om fullt driftstilskudd i 2015. Det etableres et eget senter med nytt bygg på Gardsøya. Investeringskostnadene er anslått til 39.5 millioner og har Vega kommune som eier. Senteret skal åpnes i 2019.

Verdensarven Rjukan /Notodden industriarv

Senteret ble autorisert i juni 2017. Verdensarvsenteret er drevet av Industrierbeidermuseet på Rjukan. De har ansatt egen senterleder og slått senteret sammen med museets formidlingsavdeling. Det planlegges også en besøkssatellitt ved Telemarksgalleriet og Lysebuen. Driftsmidler og midler til oppbygging av utstilling er også bevilget til denne verdensarven.

Verdensarven Røros-cirkumferensen

MIST Røros Museum ble autorisert som verdensarvsenter i juni 2017. Museets tidligere publikumsavdeling er organisert som verdensarvsenter med egen senterleder. Senteret er en egen økonomisk avdeling og det rapporteres spesifikt på økonomien her. Museet ser store fordeler med stordrift og mener det er gode synergieffekter mellom verdensarvsenteret og museets øvrige drift, og særlig relatert til tilgjengelig kompetanse.

Verdensarvsenteret tilbyr undervisningsopplegg i de andre kommunene gjennom samarbeidsavtaler, istedenfor å spre ressursene til diverse satellitter/besøkscenter. Verdensarven Røros Cirkumferensen består av fem kommuner og to fylkeskommuner som har inngått en samarbeidsavtale mellom museet og verdensarvrådet. Samarbeidsavtalen inneholder hvilke oppgaver som skal innfris og en fordelingsnøkkel for finansiering. Det må sies at det geografiske området ikke er like langstrakt som Vest-Finnmark.

3.Kompetanse- og arealstatus i kommunene per 2018.

I april 2018 ble det gjennomført tre innspillsmøter i hver kommune. Finnmark fylkeskommunes representanter deltok i Alta.

Alle kommunene var på tilbudssiden i forhold til lokalisering. Kartlegging av kompetanse og arealmuligheter i de enkelte kommunene er kort oppsummert nedenfor.

3.1 Kompetansestatus i Alta

Alta kommune har kompetanse i forvaltning og formidling av verdensarv ved museet. Alta har i kommunen realfag-kompetanse og Newtonrommet er aktivt i bruk i samarbeid med NNV-senter og UIT. AK og VAM har godt samarbeid med reiseliv. Museet og kommunen har kompetanse og erfaring med internasjonalt samarbeid. Kommunen ligger i midten og har geografisk nærhet til de to andre kommunene. Kommunen har for tiden egen ansvarlig for denne verdensarven som også er medlem i Faglig råd.

Kompetanse> Institusjoner√	Skjøtse l	Forvalte k-minner	Formidle Kultur-historie	Formidle Real-fag	Utvikle gruppe tilbud	Inter-nasjonalt samarbeid
VAM	x	x	x			x
AK-MPI	x					
Undervisning				x	x	
Newton/NNV				x	x	
Visit Alta			x		x	

3.2 Kompetansestatus i Hammerfest.

Hammerfest har ved Gjenreisningsmuseet formidlings og forvaltningskompetanse (nytilsatt) og egen teknisk konservator. Kommunen og museet har erfaring med internasjonalt samarbeid. Museet vil i 2019 ha to ansatte med doktorgrad. Forskningskompetanse etterspørres ofte i internasjonale samarbeidsprosjekter. Hammerfest Turist utvikler stadig bedre kunnskapsguidedede turer til Meridianstøtta og gir et helårig tilbud. Newtonrommet i Hammerfest har kapasitet til å utvikles ytterligere med mer ressurser. HK har vært pådriver for å få forvaltningen fram til arbeidet med

forvaltningsplan ble iverksatt. Kommunen har det administrative arkivet for Struves Meridianbue fra 2003 og fram til i dag. Har kjennskap til verdensarv arbeid og har leder av Faglig Råd.

Kompetanse> Institusjoner∨	Skjøtsel	Forvalte k-minner	Formidle kultur- historie	Formidle Realfag	Utvikle gruppe tilbud	Inter- nasjonalt samarbeid
MKG- avd GJM	x	x	x			x
HK-park	x					
Undervisning				x	x	
Newton rom/ressurser ?				x		
HTurist			x		x	

3.3 Kompetansestatus i Kautokeino

Kautokeino har mange kompetansearbeidsplasser slik som samisk arkiv, samisk høyskole, samisk videregående skole med høy realfagskompetanse med mer som er viktig å trekke veksler på og samarbeide med. Museets (GG/RDM) to ansatte har tilegnet seg kompetanse om Struves meridianbue for å gi publikum en god informasjon. Avdelingen i Kautokeino er en del av en større stiftelse som har 13 ansatte. Kommunen har stor språkkompetanse for å kunne samarbeide med de andre verdensarvpunktene til Struves meridianbue i Norden, hvor de fleste er plassert i det samiske kjerneområdet. Kommunen har skiftet flere ganger kontaktperson med ansvar for verdensarven, men det har nå vært stabilt siden 2017. Personen er også medlem av fagligråd. Kommunen har ikke en paraplyorganisasjon for reiseliv, men arbeidet starter når reiselivskoordinator er på plass fra 1.august 2018.

Kompetanse > Institusjoner ∨	Skjøtsel	Forvalte k-minner	Formidle Kultur- historie	Formidle Realfag	Utvikle gruppe tilbud	Inter- nasjonalt samarbeid
GG/RDM	X?		x			
KK-Teknisk drift	X?					
VGS				x		
Turisme						

3.4 Arealkapasitet i Alta

VAM er et verdensarvsenter og vil få tilgang til felles verdensarvutstilling trolig i 2020. Det er uavklart om det er tilstede mer areal for utvidet informasjon om Struve i utstillingen, men museet mener at det kan tilpasses og at det er flere muligheter. Museet har også knapt med lokaler for utleie til kontorer, men også det er en mulighet. Det finnes selvsagt andre lokaliteter som kan benyttes i Alta, men disse vil da ikke kunne utnytte de gode synergiene som man kan ved å legge det til Alta Museum.

3.5 Arealkapasitet i Hammerfest

Ved frigjøring av hele Gjenreisningsmuseetsbygg til museumsformål vil museet på sikt, det vil si om ca. 1-2 år ha arealene som etterspørres til utstilling og kontorer. Innspill fra møtet i Hammerfest er at det på sikt bør være et eget besøksenter for verdensarven like ved Meridianstøtta. Særlig blir servicefunksjoner etterspurt ved Meridianstøtta. Et besøksenter ved Meridianstøtta vil kreve en planendring som tar ca. 8-12 måneders arbeid. Arealet som er til disposisjon er et kommunalt friareal (21/237) med beliggende mellom parkeringsplassen og den universelt utformede adkomsten til monumentet. Med tanke på ny cruisekai anser man at det er viktig at et besøksenter legges i nærheten av Meridianstøtta. Hvorvidt kontorplasser skal etableres i et senter her må vurderes. Ønske om å knytte fagpersoner som jobber med Struves meridianbue til et større fagmiljø kan gjøre det enklere å rekruttere.

3.6 Arealkapasitet i Kautokeino

Ledig areal finnes i kulturhuset og Folkebiblioteket som har ca. 154 m2 ledig kapasitet. Fordelen er at dette er et åpent senter. 440 barn er innom årlig, her er også det nasjonale teateret Beaivváš. Ved kulturhuset og Folkebiblioteket er det et kulturfaglig miljø med egen resepsjon. Her finnes to ledige kontorer, utstillingsareal (250 m2) og servicefunksjoner.

4. Publikumsbehov

Verdensarvstatusen medfører et ansvar om å formidle de geodetiske punktene med endepunktet Meridianstøtta til det brede publikum. Et besøk til et senter vil øke kunnskapen om hvorfor Struves meridianbue er verdens felles kulturarv. I tillegg må besøkende til verdensarvens punkter i Finnmark få dekket forskjellige behov for kunnskap og opplevelse, og disse bør være godt tilrettelagt.

4.1 De besøkende

Besøkende er ikke en homogen gruppe. De varierer fra barn- og unge, lokale turlag, enkeltbesøkende til grupper fra Hurtigruten og Cruisebåter. Et verdensarvsenter bør fungere godt for tilreisende. Å synliggjøre stedenes verdensarv for turister er en del av UNESCOs mål, men også Norges mål om bruk av kulturminner. Det som kan sikre

framtidige prioriteringer og vern er det lokale eierskapet, kunnskapen om verdensarven og dens verdier lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Et verdensarvsenter vil ha ulike aktiviteter og målgrupper. En av de vesentligste oppgavene er formidling for verdensarvens innbyggere i de tre kommunene. Likevel bør tilgjengelighet, den lokale forankringen og engasjementet ha innflytelse på de valg man gjør for et kommende verdensarvsenter.

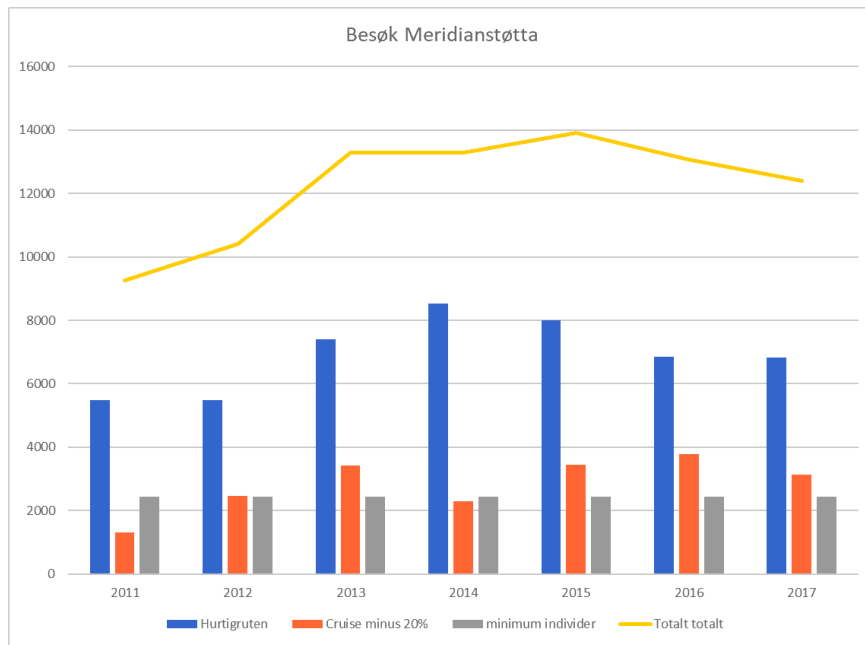
4.2 Generelt om besøksutvikling i Vest-Finnmark de siste årene

Det har vært en god utvikling av besøkende til Finnmark de seneste årene. I 2017 var det sterkest vekst i Finnmark og Vestfold angående hotellovernattinger. Gjestedøgn er en god parameter for å tolke utviklingen av besøkende til en destinasjon. I Vest Finnmark er det Alta som har desidert størst andel hotellovernattinger (Hammerfest/Kvalsund 9703/ Alta 17939, Indre Finnmark 5700). Indre Finnmark (her Kautokeino/Karasjok og Porsanger) har ikke hatt den samme reiselivsveksten.

Kautokeino kommune har i samarbeid med Innovasjon Norge startet et reiselivsprosjekt, hvor Sápmi Næringshage med hovedkontor Tana kjører prosjektet for kommunen. Det er behov for en paraplyorganisasjon som kan utvikle og drive en helhetlig markedsføring av kommunen på lik linje med hvordan Visit Alta og Hammerfest Turist jobber.

4.3 Hammerfest

Det finnes ingen gode statistikker for besøksutvikling og besøk ved Meridianstøtta. Kommunen har operert med forskjellige tall. Hammerfest Turist oppgir guidede turer for hurtigruten og cruisebesøk. Individuer som besøker Meridianstøtta er anslått til ca 7. personer per dag i 350 dager. Rutinemessig snørydding om vinteren vil gjøre Meridianstøtta helårig og universelt tilgjengelig. Dette kan prioriteres høyere av kommunen.

Besøksutviklingen til Meridianstøtta er relativt stabil. Det er meldt tydelige behov for servicefunksjoner slik som toaletter og muligheter for ytterligere stopp for turistbusser. I dag finnes det en delt parkeringsplass med VGS og ingen toaletter ved Meridianstøtta.

Kunnskap om

Meridianstøtta og den sammenhengen den inngår i er det også behov for i Hammerfest. Foredrag, skilting og informasjon ved Meridianstøtta, men også til det geodetiske punktet Tyven i gradmålingsrekka er viktig for at de lokale besøkende skal forstå bedre sammenhengen Meridianstøtta fungerer i. Tyven er i dag en av toppaturene i Hammerfest og registrerte besøk her var i 2017 ca. 6000. Samtidig er det behov for å utvikle gode undervisningstilbud til grunnskolen og videregående skole. Det er viktig å bruke Newtonrommet med økte ressurser, slik at kommende generasjoner får bedre kunnskap om verdensarven og forstår verdien den har, og dermed prioritere å verne den.

4.4 Alta

Lille Raipas er en av toppaturene i Alta kommune. Det er registrert ca. 4500 besøkende årlig. Den 2 km lange stien har for mange sårbare områder for å tilby guidede turer. Stien utbedres nå og vil få flere forbedringstiltak i 2018 og i 2019.

Det er behov for mer aktiv informasjon til besøkende i Alta om Struves meridianbue. Bedre og mer informativ skilting langs stien mot toppen og at topp-punktet får en bedre formidlingsarena. Newtonrommet i Alta har bedre kapasitet og kan med økte ressurser utvide undervisningstilbudet til grunnskole og videregående skole.

4.5 Kautokeino

Kommunen har to av punktene på Unescos verdensarvliste: Luvddiidčohkka og Muvravárri. Antall besøkende er ikke registrert, men det er registrert ca. 150 forespørsler etter stiene til denne verdensarven i 2017. Det er stort sett individuelle besøkende som etterspør informasjon.

Luvddiidčohkka har besøksbegrensinger siden det også er kalvingsområde for rein og vegen over Bæskades kan ha begrensninger. Tilstanden til den merkede stien fra Holgajavri er god. Det er behov for bedre informasjon i nærheten av det geodetiske punktet. Ved fjellstuene på starten av Bæskades både i Alta og i Kautokeino er ny informasjonsplakat under utforming.

Til Muvravárri / Bealjašvárri organiserer Ávži gilisearvi årlige Struve marsjer, og toppen er blitt en av kommunens topturer. Starten på den tilrettelagte stien har derimot et sårbart område over myra, som nå er under utbedring. Da sti til Muvravárri ble anlagt valgte kommunen å legge det første strekket til en barmarksvei. Motorisert kjøring og våte somrer skaper problemer. Det vil derfor oppstå flere sårbare områder langs denne stien.

Kommunen har behov for gode stier, god informasjon til alle målgrupper. Det er også behov for å utvide undervisningstilbudet til grunnskole og videregående skole.

4.6 Publikum: tilreisende og lokales behov.

Gruppe	Kunnskap	Praktisk tilrettelegging
Cruise og Hurtigruten	-Rask introduksjon til det geodetiske punktet -Utdypningspunkt til spesielt interesserte	-Gruppeformidling -Effektiv gjennomføring - Flerspråklig kunnskap -Service tilbud/toaletter -Gode parkerings fasiliteter -Universelt tilrettelagt
Andre grupper (buss)	-Rask introduksjon til historien -Utdypningspunkt til spesielt interesserte	-Gruppeformidling -Effektiv gjennomføring -Mulig fleksibel guiding -Universelt tilrettelagt -Service tilbud/ toaletter
Konferansedeltakere	-Kunnskapsopplevelse -Aktiviteter -lett tilgjengelige turer	-Servicetilbud
Individuelle besøkende	-Aktivitet -oppsøke de geodetiske punktene -Tilgang til utdypende kunnskap	-Tilgjengelige informasjonsplattformer -Gode stier -Pakketilbud -Service tilbud
Barnehage	-Forståelse av punktene?	-Gruppebesøk til et senter med tilrettelagte aktiviteter

Grunnskole	-Grunnleggende forståelse for oppmålingsmetoden, samt -Kunnskap om verdensarv	-Utprøving og undervisning i Newtonrom og kunne - besøke to-tre nærliggende punkter
VGS	-Fordypende kunnskap om trigonometri – gruppebaserte læringsprosjekter, verdensarv	-Utprøving og undervisning -og kunne besøke to- tre nærliggende punkter
Familier	-Aktivitets tilbud for hele familien- med ny teknologi -Kunnskap om verdensarven	-Opplevelses- og aktivitetsbasert gjennom teknologi og turer -Gode stier
Individuelle unge/voksne	-Grunnleggende og fordypende kunnskap om Struve og om verdensarv. -Ekspedisjonskunnskap og kunnskap om naturen i området	-Bruk av teknologi- opplevelsesbasert læring f.eks gjennom spill -Gode tilgjengelige stier Pakkeløsninger -Beskrevne ruter til flere punkter.
Pensjonister	-Fordypende kunnskap gode tilrettelagte stier og tilgjengelig punkter	-Dagtilbud om vinteren -Gåturet i grupper til nærliggende punkter -Tilgang til tilgjengelige arkiv -Servicefasiliteter
Studenter/ forskere	-Fordypende kunnskap -God tilrettelegging av punktene	-Tilgang til tilgjengelige arkiv -Studiefasiliteter
Frivillige	-Ambassadører – som kan formidle	-Tilgang til kunnskap og aktiviteter
Turlag	-Kunnskap langs stiene	-Godt tilrettelagte stier
Reiseliv	-Formidlere- av kunnskap Verdiskapning	-Gode tilrettelagte stier, samarbeidspartner for utvikling av tilbud til publikum

4.7 Publikumsbehov eller kommunenes behov?

Kommunene har ulike behov for hvordan de bedre kan tilfredsstille publikum; både de lokale og de tilreisende, for fremtiden. Hva som er publikumsbehov og samtidig kommunenes behov er identifisert gjennom innspillmøtene. Her kom det fram at utgangspunktet er forskjellige i de tre kommunene.

Hammerfest har behov for gode undervisningstilbud til grunnskole og videregående skole. Kommunen har behov for en god og kanskje bedre bevissthet om hvilke verdier og aktiviteter som bør prioriteres i Meridianstøttas nærhet. De mer myke verdensarvverdiene burde bli prioritert gjennom god helhetsplanlegging av området. Et besøksenter her som har kvalitetsstempel på service og kunnskapsformidling kan være en stor fordel. En helhetlig risikovurdering bør også gjennomføres for området. I dag er det ett hardt industrielle bakteppe som preger omgivelsene til verdensarven. Fugleneshalvøya kan utvikles til et sted for utdanning, historiefortelling og verdensarv. Dette lar seg gjøre dersom kommunen ønsker å prioritere verdensarvverdiene høyere.

Kautokeino har andre behov. De ønsker å gjøre den rike kulturhistoria med materielle og immaterielle verdensarvstatus til en attraksjon for besøkende. Kommunen trenger gode eksempler på at kulturminner og verdensarvstatus gir lokal verdiskapning og økt stolthet over den samiske identiteten. Et senter med flere funksjoner vil kunne være en god løsning for kommunen. De har ikke hatt de økonomiske ressursene for å igangsette prosjektene og har behov for drahjelp.

Alta har et verdensarvsenter og Struves meridianbue kan fort bli mindre synlig dersom det plasseres sammen med bergkunsten. Kommunen har behov en godt tilrettelagt sti for publikum opp til Lille Raipas, med mer informativ skilting og en god formidlingsarena ved punktet. De har også behov for å prioritere inngangen til verdensarven Struves meridianbue og Lille Reipas på en god måte. Området ved parkeringsplassen må skjermes bedre for tungtrafikk som går i skytteltrafikk til grustaket. De må kunne tilby guidede turer til besøkende. I tillegg har kommunen en underavdeling av Nordnorsk vitensenter med Newtonrommet som kan være aktiv med i utforming av undervisningstilbud.

Museene har ikke definert hvilke behov de har for å kunne formidle kunnskap om verdensarven generelt og Struve Meridianbue spesielt til de forskjellige målgruppene, men har uttrykt ønske om å få utviklet guidede turer, undervisningsopplegg til flere nivåer i grunnskole og ett tettere samarbeid med videregående skole. Alle tre museene må få tilført økte ressurser for å kunne frigjøre oppgaver til formidling av Struves meridianbue. En kompetent faglig formidlingsavdeling for verdensarven kan vurderes ved alle museene dersom senterfunksjonen skal slås sammen med ett museum.

5. Alternative modeller for verdensarvsenter for Struves Meridianbue

De forskjellige verdensarvstedene i Norge har løst organisering og plassering av senterfunksjonen på ulike måter. Selv om retningslinjene for innhold og aktivitet finnes så er det ingen oppskrift for hvordan besøksenter skal organiseres. Noen verdensarvsteder som har flere kommuner involvert velger å ikke ha besøksatellitter slik som Røros, mens Rjukan/ Notodden velger annerledes. I Finnmark er avstandene store.

Mellom Hammerfest og Kautokeino er det 270 km. Det er derfor essensielt at kunnskapen om verdensarven blir formidlet i alle tre kommunene. Dersom man ikke ønsker satellitter, må det inngås avtaler som sikrer tilbudet i alle kommunene.

5.1 Innspillene

Deltakerne på innspillsmøtene fra de tre kommunene har argumentert for at ett senter kan ligge i en og helst egen kommune. Pulverisering av ansvar og spredning av midler er ett av argumentene for å ha senteret på ett sted.

Argumentasjonen i Hammerfest er at Meridianstøtta er endepunktet i meridianbuen og at det er naturlig å plassere senteret her hvor monumentet står for å følge akse fra Kautokeino mot Hammerfest. Å legge senteret til Alta eller Kautokeino vil forskyve denne akse. I tillegg må man vedkjenne seg den attraksjonen monumentet er og har vært siden det ble plassert i Hammerfest i 1854. Her er det og kan fortsatt være ett helårig tilbud. Kunnskapsopplevelsen med å oppleve den autentiske verdensarven kan økes ved et besøkssenter i nærheten. Å bygge attraksjonen Meridianstøtta ned er ikke ett alternativ.

Kautokeino argumenterer med at de har to av verdensarvpunktene i kommunen og at deres språkkompetanse gjør det enklere å samarbeide med Finland og Sverige som har store deler av deres punkter innenfor det samiske kjerneområdet. I tillegg vil de kunne gi gode opplevelser gjennom områder hvor også reindriften er tilstede.

Alta argumenterer med at kommunen har verdensarvkompetanse og at de er midtpunktet mellom Kautokeino og Hammerfest.

5.2 Modell 1: Ett senter i en kommune

Denne modellen tar utgangspunkt i ett senter plassert i en kommune, og kunne tilby alle tre kommunene med både forvaltningskompetanse og formidlingskompetanse. I Hammerfest må de eventuelt frigjøre ressurser fra Gjenreisningmuseet for en kort fase for å tilføre senteret forvaltningskompetanse eller rekruttere ny person. I Kautokeino må kompetanse innhentes og bygges opp. I Alta finnes det utleid koordinator pr. i dag til Struves meridianbue og VAM har stor kompetanse på verdensarvarbeid, men kan ikke frigjøre ytterligere kompetanse til oppbygging og prosjektering av en senterfunksjon uten nye ressurser.

Friske midler til prosjektering er nødvendig i alle kommunene uavhengig av plassering. Det må inngås avtaler om samarbeid med reiselivsaktørene og kommunenes oppvekstsjef og samarbeider om utvikling av gode tilbud. Arbeid med markedsføring og booking av grupper bør også skje i samråd med reiselivsnæringen i alle kommunene. Det samme gjelder utvikling av gode skoletilbud til flere grunnskolenivåer.

Modell 1

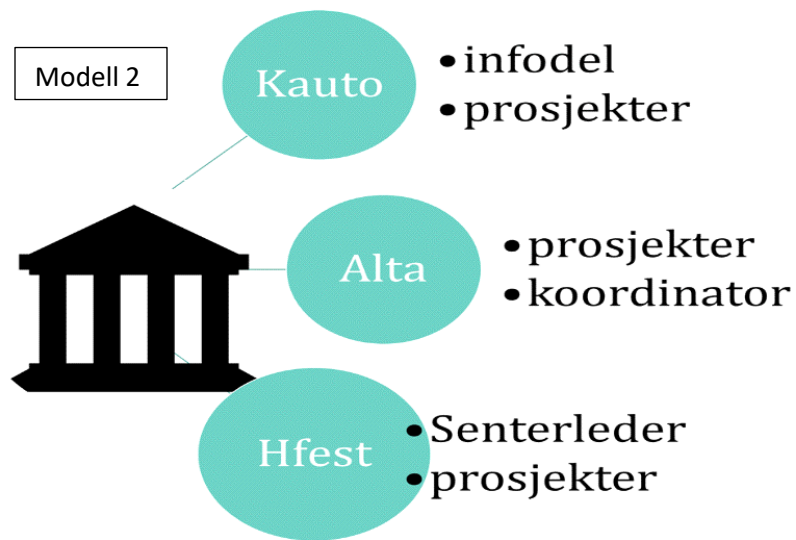

Modell 1 vil kunne utvikles som en egen organisasjon med senterleder og koordinator på ett sted, og med formidlingssatellitter eller tilbud til de to

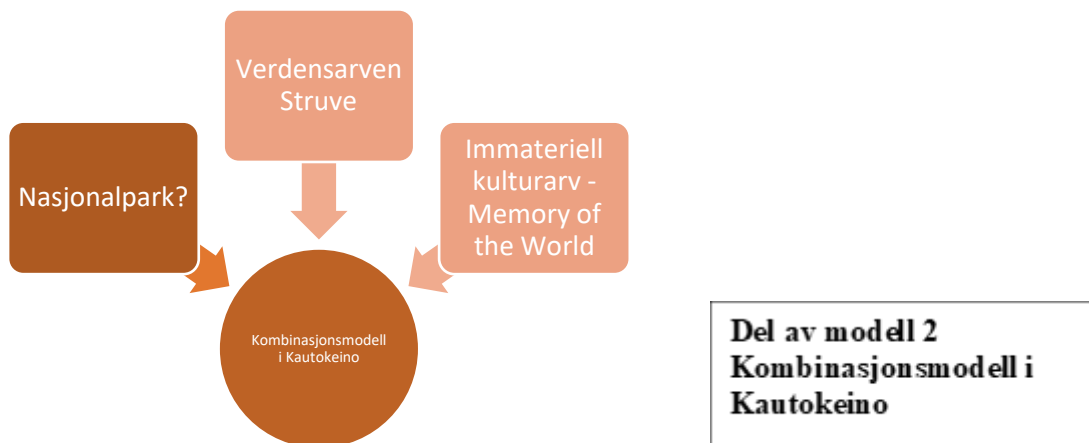
andre kommunene. Det betyr at dersom Hammerfest har senterfunksjonen vil det måtte avsettes midler til undervisning og til å utvikle guidede turer i de to andre kommunene. I Alta vil det tidlig komme en felles verdensarvutstilling ved VAM. Det er behov for guidemanual til Lille Raipas som kan tilbys besøkende. I Alta kan senteret eller Nordnorsk vitensenter ved Newtonrommet etter avtale utvikle undervisningstilbud. I Kautokeino kan det etter denne modellen utvikles et eget besøksinformasjonssenter- med andre temaer. Et slikt kombinasjonssenter i Kautokeino må da skape plass for felles verdensarvutstillingen og vil motta ett undervisningsopplegg og turmanualer/ turguide til Luvddiidčohkka og Muvravárri for bruk i kommunen.

5.3 Modell 2: Ett senter med en satellitt informasjon

Denne modellen tar utgangspunkt i ett senter med en informasjonssatellitt i Kautokeino, mens koordinator som skal virke i de tre kommuner plasseres i Alta. Samtidig blir undervisningsmetoder utviklet og kvalitetssikret ved Newtonrommet i Alta. Det inngås et samarbeid mellom Verdensarvrådet, Nordnorsk vitensenter og Alta kommune. Koordinator arbeider med forvaltning og søker prosjektmidler til forvaltningstiltak i alle tre kommunene og har løpende kontakt med de administrative ansvarlige i hver kommune. Koordinator i en 50% stilling blir ved Verdensarvsenter for bergkunst. Når et nytt senter er etablert, kan ordningen evalueres og vurderes om koordinator skal flyttes dit.

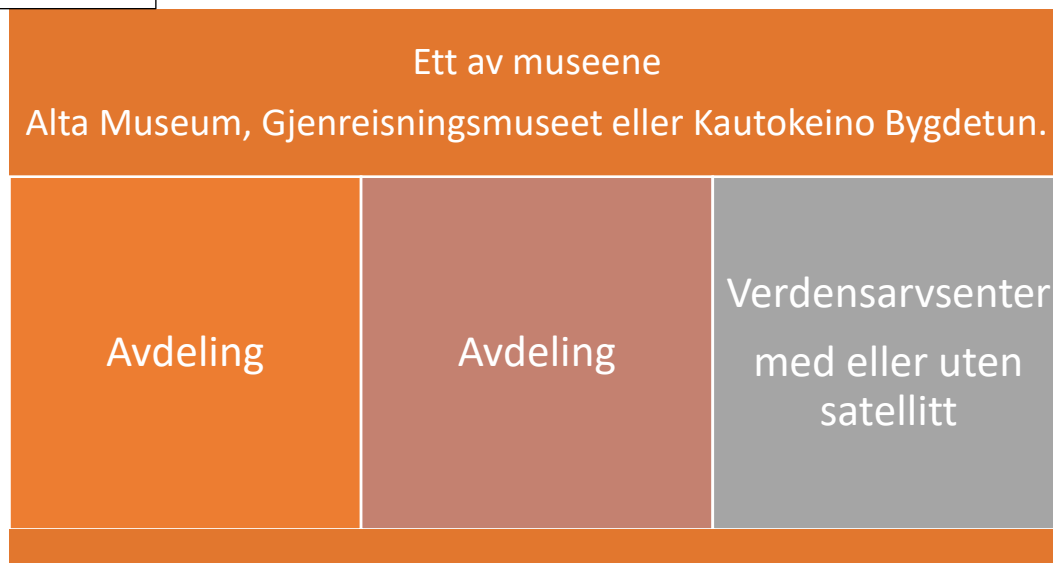
Kautokeino vil da kunne basere seg på en kombinasjonsmodell, det vil si ett ikke rendyrket verdensarvsenter for Struves meridianbue, men en kombinasjonsmodell for Kautokeino, hvor 30 % av driften er underlagt verdensarvsenteret for Struves meridianbue.

5.4 Modell 3: Ett senter ved ett museum

Modell 3 tar utgangspunkt i at ett senter blir en egen avdeling i ett museum. Slik museene: Alta Museum, Røros museum og Rjukan industrimuseum har praktisert. VAM har en egen avdeling som heter Bergkunst og verdensarv (BOV). De andre to museene har omgjort formidlings- publikumsavdelingene til verdensarvsentre. Dersom senteret legges til Hammerfest, Kautokeino eller Alta vil kontorplassene være ved museet og fagpersonene vil kunne inngå i et større fagmiljø. Servicefunksjoner i Hammerfest ved Meridianstøtta må likevel løses. Dette kan gjøres gjennom samarbeid med Videregående skole eller ved et eget nytt servicebygg. Punktene og stiene utvikles til gode formidlingsarenaer og samarbeidet mellom de tre museene blir viktig for å kunne formidle og forvalte verdensarven Struves meridianbue på en god opplevels- og kunnskapsrik måte.

Modell 3

5.5 Driftsmodeller

Når Verdensarvrådet har valgt en av de tre stipulerte modellene, som tar hensyn til de ulike partenes interesser og engasjement, vil en god driftsmodell aktualisere seg for å kunne drifte effektivt. Mulige sammenslåinger med museer kan gi positive stordriftsfordeler. De tre museene utfører mange kulturhistoriske oppgaver, selv om to av disse ikke ligger tett opp mot et verdensarvsenters formidlingsoppdrag. KLD har åpnet for flere modeller. De har foreslått samlokalisering med museer, nasjonalparker og forvaltningsknutepunkter.

Utredningen foreslår tre modeller for lokalisering og faser mot utvikling. Disse skal nå vurderes opp mot tre driftsmodeller eller organisasjonsformer. Det er viktig å ha med seg formålet med

Verdensarvrådet og Faglig råd og hvordan rådene skal kunne fungere i forhold til driftsmodellene. Begge rådene har en rådgivende funksjon og Verdensarvrådet har ikke økonomiske forpliktelser eller kan gi direktiver om drift.

- Etablering av egen organisasjon for driften, som en stiftelse. (Modell 1 og 2)
- Delegere driften til et eller to etablerte museer, som er et IKS (Modell 2 og 3)
- Delegere driften til alle tre kommunene gjennom arbeidsdeling og fordeling av midler. (Modell 2)

5.6 Opprette en egen stiftelse

En egen organisasjon kan effektivt iverksette styrets vedtak og samarbeidet mellom partene blir mindre byråkratisk. En senterleder vil da ha personalansvaret for de ansatte også om ressursene spres. En enhetlig formidlingsstrategi og formidlingsprofil blir enklere å iverksette.

Å etablere en egen organisasjon som står for driften av verdensarvsenteret har disse fordelene:

- Tydelige ansvarsforhold
- Politiske representanter fra alle partene og kompetanse inn i styret
- Utnytte styrets kapasitet og nettverk til lobby virksomhet
- Enklere budsjettering, tilskudds- og rapporteringslinjer, med en formell part på driftssiden
- Lik innflytelse fra alle partene
- Kjøp av tjenester til bemanning i sesongene, økonomiske tjenester, it-tjenester med mer

Ulempene:

- Økte administrative kostnader- mindre utnyttelse av stordrift fordeler
- Vanskeligere å rekruttere og bevare kompetanse til små bedrifter
- Mer sårbarhet i en liten organisasjon

5.7 Delegert drift til ett museum

Gjennom forpliktende avtaler mellom partene får ett av museene delegert ansvar for den faglige og økonomiske driften, og med klare avtaler med partene om fordeling av tilskudd i forhold til en modell med definerte oppgaver. Her har Verdensarvrådet en rådgivende og koordinerende funksjon av samarbeidet mellom partene, og kan sammen med styret for museet vurdere verdensarvavdelingens virksomhetsplaner ved det foretrukket museum. Dette må skje under forutsetning av at representantskap og museets eget styre har inngått en tydelig samarbeidsavtale med Verdensarvrådet.

Fordelene med delegert drift:

- Benytte eksisterende organisasjon vil gjøre det rimeligere
- Enklere å rekruttere i en større organisasjon
- Etablert kompetanse med formidling, men også verdensarvkompetanse i Alta eller teknisk kompetanse / forvaltningskompetanse i Hammerfest kan trekkes inn

i videre utvikling. Alta Museum og bergkunsten, Rørosmuseet og Norsk Industriarbeidermuseum på Rjukan har sammenslått verdensarvformidlingen med museene

Ulempene:

- Redusert eierskap til driften fra partnerne
- Krever større involvering mellom Verdensarvrådet og institusjonens egne styringsorganer
- Krever økt kompetanse ved budsjettering/ tilskudd og rapportering

5.8 Arbeidsdeling mellom partene

Dersom de tre kommunene lager en avtale for ulike oppgaver for driften kan tilskudd fordeles mellom partene etter avtalen og en modell. Verdensarvrådet må aktivt regulere samarbeidet.

Fordeler:

- Enklere å benytte partenes eksisterende drift med forskjellige museer-kommunale avdelinger
- Muligheter til å utnytte eksisterende kompetanse

Ulemper:

- Fragmenterer formidlingen av verdensarven
- Ansvarer kan framstå mer udefinert og lite tydelig
- Kan låse samarbeidet til bare det som er avtaleregulert
- Vanskeliggjør rapportering
- Modellen er trolig uprøvd

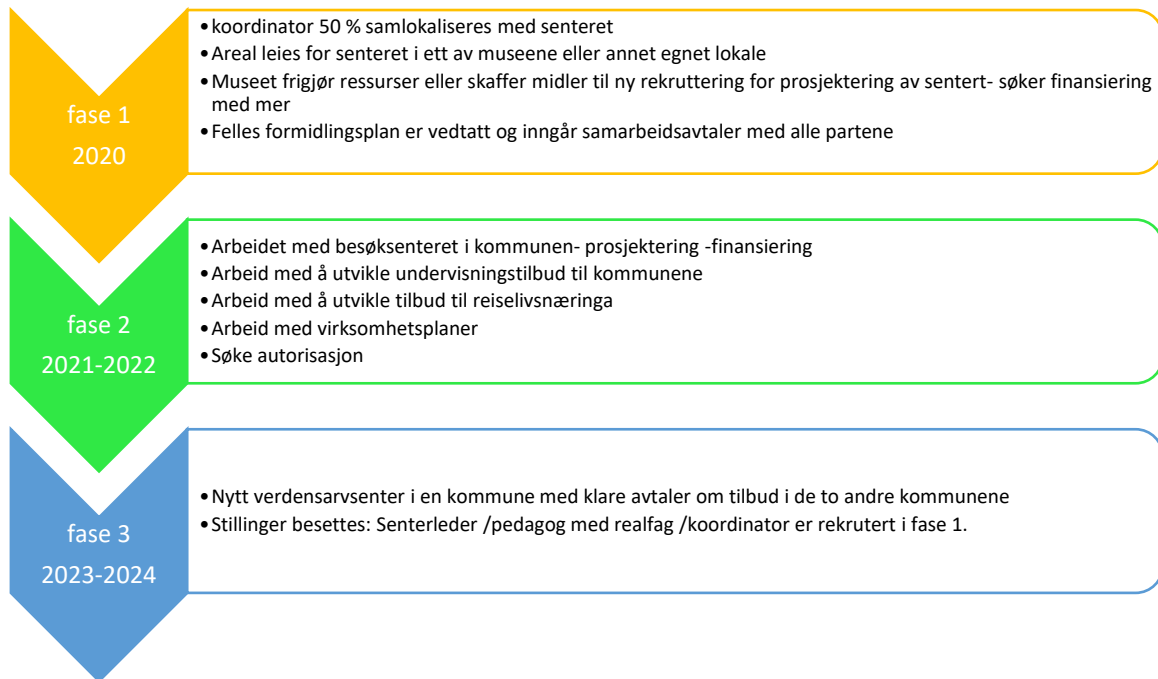
6. Faser mot utvikling av senter

I 2019 er felles formidlingsplan for Struves meridianbue utviklet og vedtatt. Politiske vedtak om lokalisering og organisering blir ferdigbehandlet i kommuner og fylkeskommune. Forpliktelser til finansiering og egenkapital blir behandlet i 2019 etter Verdensarvrådet vedtak om modell, lokalisering og driftsform.

6.1 Modell 1

I fase 1: Koordinatorstillingen flyttes eller ny rekrutteres til stedet som er utpekt til å ha senterfunksjonen. I Hammerfest vil museet kunne stille med kontorplasser. Ved valg av Kautokeino vil det være kontorarealer ved Kulturhuset som er samlokalisert med

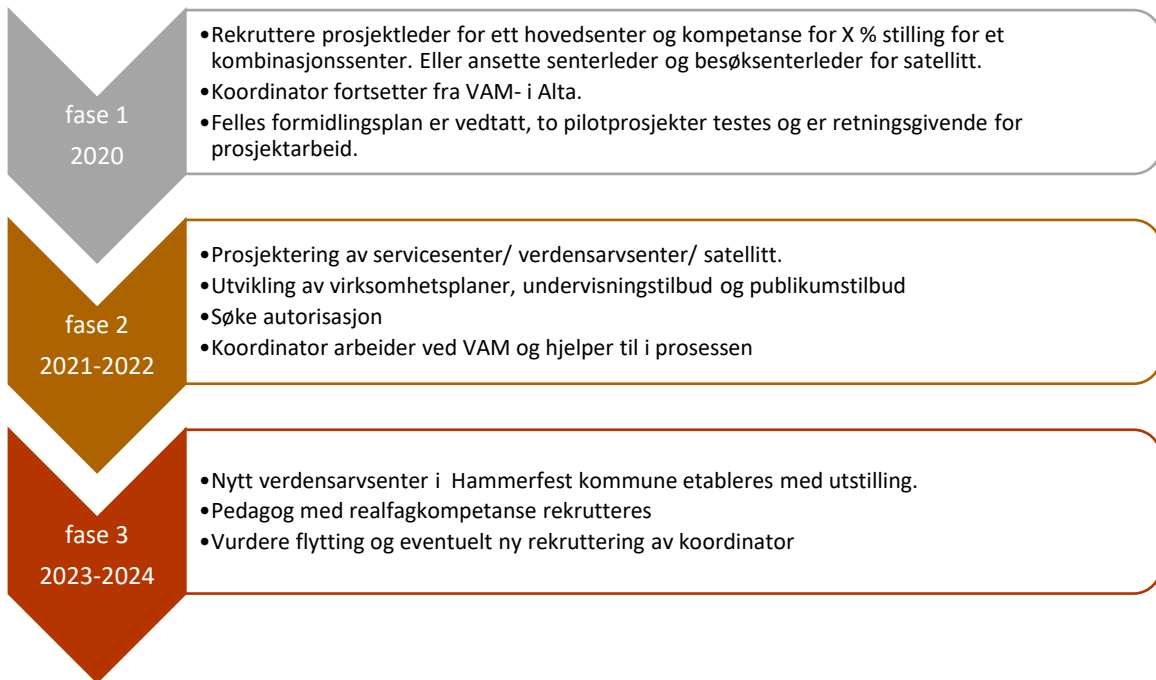
Folkebiblioteket og Beaivváš. I Alta vil koordinatorstillingen beholdes, mens senterleder bør inn i en formidlingsavdeling for verdensarv hvor kvaliteten er ivarett.

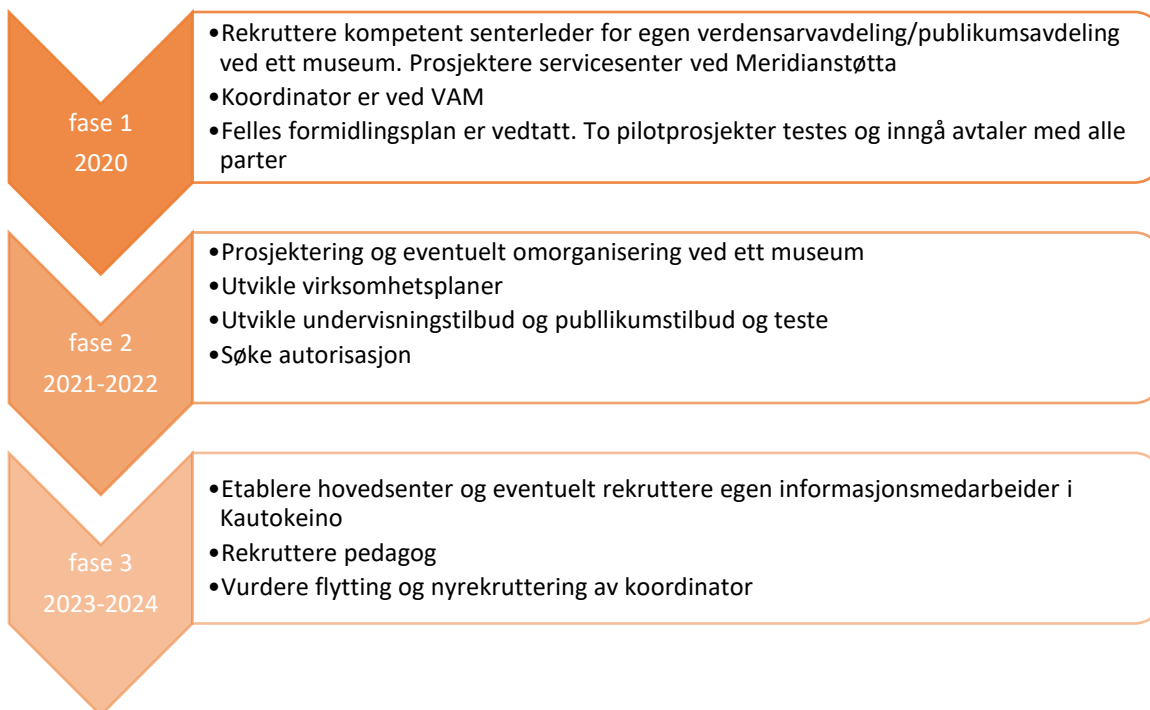
6.2 Modell 2

I fase 1: Søkes det midler til prosjektering for å kunne starte arbeidet med senter og besøksdel ved å rekruttere prosjektleder og senterleder. Mens koordinator ivaretar koordinatoroppgavene og bistår begge stedene i prosessen. I denne modellen tenkes to prosjektledere, hvor prosjektleder i Kautokeino arbeider for en kombinasjonsmodell, mens prosjektleder i Hammerfest arbeider med prosjektering av et nytt senter.

Både fysiske planer og finansieringsplaner legges fram for behandling og vedtak.

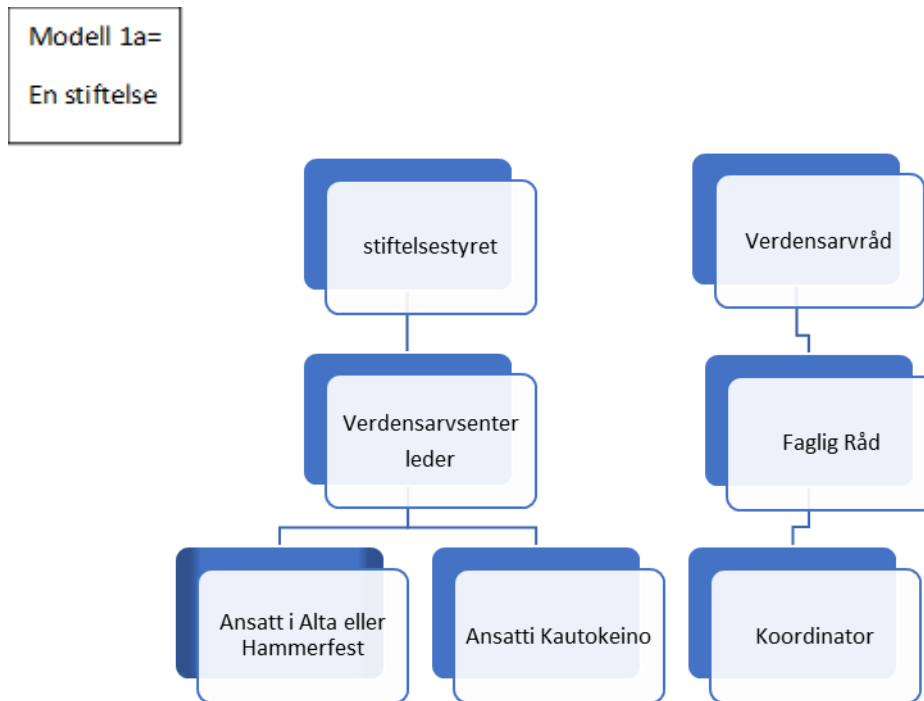
6.3 Modell 3

6.4 Drøfting av driftsmodellene og organisasjonsform.

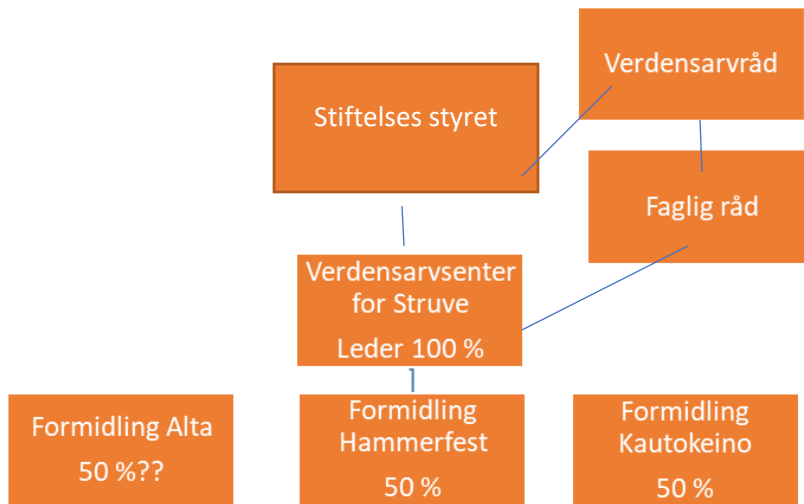
Kriterier som ligger til grunn for drøfting om plassering er i all hovedsak hentet fra retningslinjer for autorisasjonen, de besøkende, stedets kompetanse, ressurser, engasjement og mulige synergieffekter.

En egen stiftelse er et nytt felles selskap, og kan tydeliggjøre ansvaret. Det kan gi en mer helhetlig virksomhet for formidlingen av verdensarven, samt være effektiv og hensiktsmessig å organisere. Likevel vil selskapet bli lite og trolig sårbart. (kap 5.5.)

Styret kan da bestå av valgte representanter fra stifterne: Kommunene, fylkeskommunen, Kartverket. Styret kan også velge ut et arbeidsutvalg for aktiv oppfølging av verdensarvsenteret. Samtidig vil Verdensarvrådet og Faglig Råd fungere som rådgivende organ. Stiftelseskapitalen inngås med midler fra stifterne ut fra en vedtatt fordelingsnøkkel, hvor stedet som senteret blir lokalisert til yter størst andel.

Modell 1b

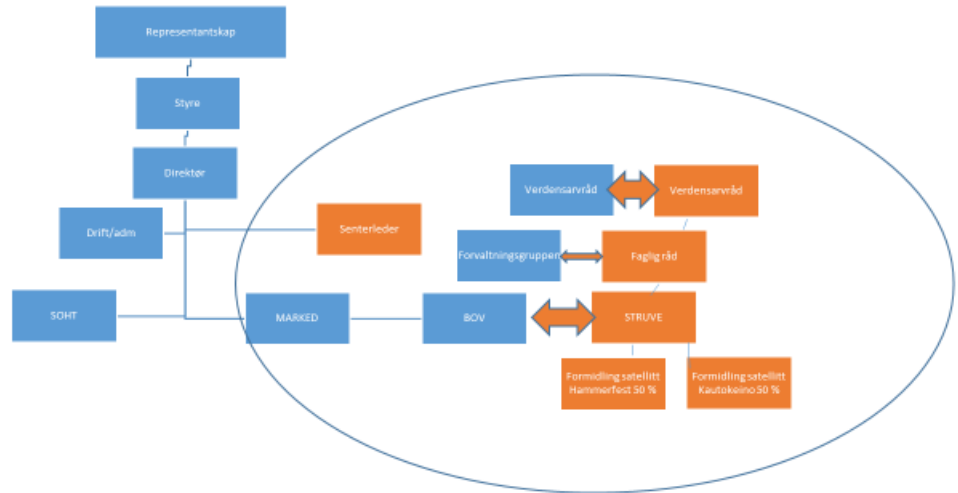
Modell 1 b, tar utgangspunkt i at det er ett hovedsenter og to satellitter, noe som sammenlagt vil bety 2,5 stilling, dette blir avhengig av de økonomiske rammene ett senter vil få.

En arbeidsdeling mellom partene (kap.5.7) ansees som vanskelig og byråkratiserende. Dersom en part svikter i samarbeidet kan det bli vanskelig å få iverksatt oppgaver som ikke blir utført på stedet.

Å delegerer ansvaret til ett museum (kap. 5.6) har tre alternativer.

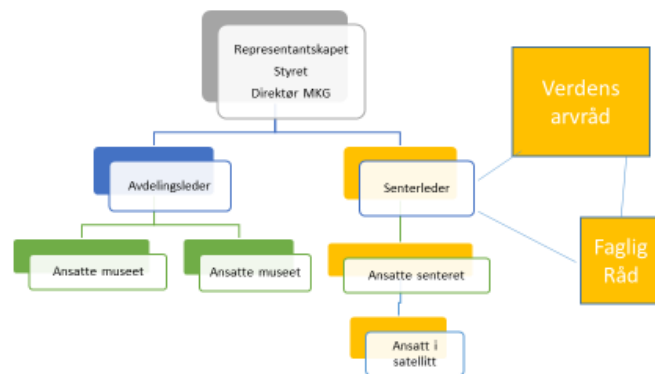
Modell 2a

Alta- en mulig museumsmodell

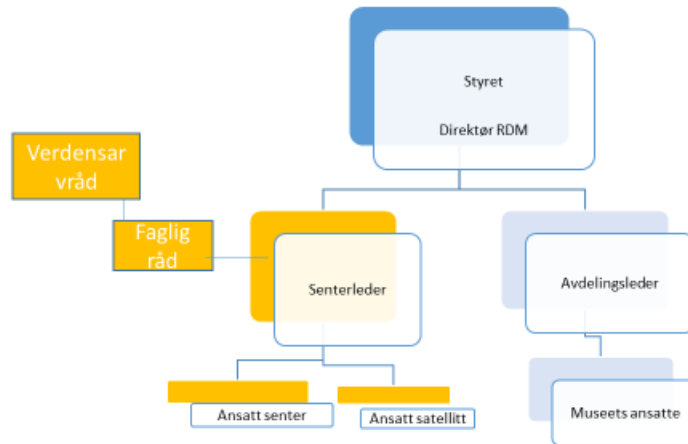
Modell 2b

Hammerfest – mulig museumsmodell

Modell
2c

Kautokeino – mulig museumsmodell

Utredet betrakter bare to av museene som reelle dersom senteret skal kunne trekke veksler på vertskapet og stedet. Museene i Alta og i Hammerfest har mer kompetanse og ressurser som kan utløse synergier enn i Kautokeino.

Dersom sammenslåing med ett museum er aktuelt, er det opp til Verdensarvrådet å vurdere hvem som er mest egnet til å påta seg rollen som vertskap for et verdensarvsenter. Hva som bør endres for å tilpasse verdensarvsenter for Struve til egen institusjon bør komme som en bestilling fra Verdensarvrådet til museenes styrer og direktører. Det er selvsagt et premiss at driften av en ny verdensarvavdeling må være fullfinansiert og ikke benytte seg av rammene for å løse museenes samfunnsansvar i forhold til deres egne spesialtemaer og virksomhetsplaner.

I retningslinjene for autorisasjon står det at et senter må bli etablert der hvor besøkstallet til denne verdensarven er størst. Det er derfor nærliggende at et nytt senter for verdensarven Struves meridianbue legges til Hammerfest. Det betyr at et senter her kan gi servicetilbud og informasjon til et helårig publikum, samtidig som man løfter det lokale kunnskapsnivået med undervisning og arrangementer. Et senter her bør kunne utløse og utvikle ytterligere aktiviteter knyttet til verdensarven. Det bør på sikt også kunne vises til et godt lokalt samarbeid mellom forskjellige aktører for å verne og formidle denne verdensarven i Vest-Finnmark.

I og med at vernet av de framstående universelle verdiene blir satt høyere enn hensynet til plassering bør et senter/servicesenter ved Meridianstøtta fungere som en god stimulans til en mer helhetlig satsing på verdensarven på Fugleneshalvøya. Hvor en

framtidig buffersone med hensyn både til verdensarven og utviklingen av området sikrer de framstående universelle verdiene for ettertiden.

Dersom det ansees som politisk vanskelig å prioritere verdensarven utover fredet området og siktlinjene til de andre geodetiske punktene i nærheten, bør det komme med i vurderingen for hvor man ønsker plasseringen. Ett annet verdensarvsenter kan representere flere norske verne- eller verdensarvområder slik som Alta Museum. Dersom verdensarvsenter for Struves meridianbue legges til Alta Museum, bør det stilles krav til museets ledelse om en omorganisering av museet for å utløse en bedre synergi av de to verdensarvfunksjoner.

Her kan en tenkt modell være en verdensarvsenterleder for bergkunsten og Struves meridianbue, hvor det også tilføres friske midler til formidling av realfagskompetanse og satellitt stillinger i de to andre kommunene. Også i Alta bør en senterfunksjon fungere som en god stimulans til å satse på verdensarven Lille Raipas med buffersoner eller hensynsoner som også ivaretar inngangen til denne verdensarven.

Kautokeino kan selvsagt også etablere et senter. Et verdensarvsenter her kan være med på å utvikle lokalsamfunnet mot en bærekraftig reiselivsutvikling. Et hovedsenter i Kautokeino vil kreve nyrekruttering med oppbygging av kompetanse på verdensarv, forvaltning og tema Struves meridianbue spesielt. Dersom det også skal ha en kombinasjon med den immaterielle kulturarven fra området krever det også egne friske midler til å formidle og ivareta denne. Den foreslåtte samlokaliseringen kan gi et godt tilbud til publikum. Samtidig kan det være problematisk i forhold til å utvikle den helhetlige formidlingen av verdensarven fordi senteret slik det tenkes plassert per i dag ikke vil få det samme å hente i forhold til synergieffekter slik som ved museene i Hammerfest og Alta. I Kautokeino er det museumsavdelingen ved RDM som jobber med kulturhistorisk formidling og forvaltning av bygg og gjenstander. Selv om avdelingen i Kautokeino har god erfaringskompetanse, vil ytterligere kompetanse være påkrevd for utviklingsoppgaver. Å slå sammen senteret med Folkebiblioteket er litt utenfor hva retningslinjene for autorisasjon anbefaler. Økonomisk kan dette bli svært krevende både i forhold til egeninntjening og rekruttering.

Å legge et senter til Kautokeino bør også her føre til en aktiv deltakelse fra den kommunale administrasjonen i forvaltning og tilrettelegging av de geodetiske punktene etter beste praksis. Slik det gjøres i Alta og i Hammerfest.

Et kombinasjonsbesøksenter i Kautokeino har et litt annet utgangspunkt. Et kombinasjonssenter fokuserer på den materielle og immaterielle kulturarven som har tilknytning til stedet. Selv om et besøksenter her ikke vil få umiddelbar nærhet til verdensarvpunktene, så er ideen god. Med immateriell verdensarv menes Sophus Tromholts bilder som eies av UIB og er på Unescos: «Memory of the World List», samt et mulig nytt tilskudd til dokumentarven som er i kommunens eier. Sammen med disse kan også Struves meridianbue bli presentert.

Den delen av et slikt kombisenter som formidler Struves meridianbue og verdensarv generelt, vil da kunne fungere som en besøksatellitt under verdensarvsenteret som er

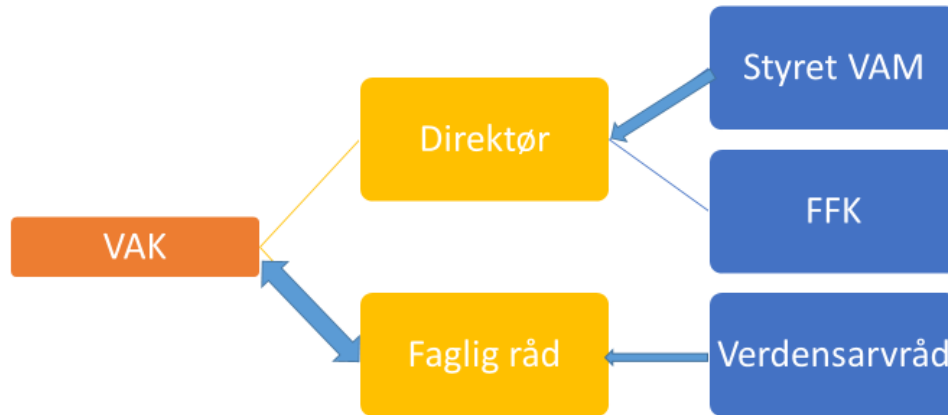
plassert i en annen kommune. Særlig med tanke på at tre av våre «Struvepunkter» ikke er tilgjengelig hele året er det viktig med helårlig fokus i alle kommunene. Ressurser til arbeidet i Kautokeino og med nærheten til våre naboland vil kunne gi gode muligheter for ett tettere samarbeid om felles formidling av vår transnasjonale verdensarv, under forutsetning av det rekrutteres en kompetent informasjonsmedarbeider.

Hvordan et kombisenter med immateriell og materiell verdensarv kan kombineres finansielt, må man komme tilbake til. Det er særlig viktig at det er en prosjektleder i Kautokeino som kan arbeide videre med disse spørsmålene. Kommunen kan også vurdere om planene om et interkommunalt nasjonalparksenter kan kombineres med den immaterielle og materielle verdensarven. Utreder anbefaler derfor en besøks satellitt her, underlagt et verdensarsenter.

Verdensarv koordinator (VAK) har for tiden blitt finansiert som en 50 % stilling. Det vil være svært risikabelt å kombinere stillingen med en tidlig fase prosjektleder- og en senere fase med senterlederstilling. Selv om en person har gode, personlige kvalifikasjoner og egnethet er det stor sannsynlighet for at en slik kombinasjon vil føre til at en av oppgavene vil bli skadelidende. I tillegg er finansieringen av koordinatorstillingen mer usikker og krever en god økonomisk plattform. Å bevare stillingen som koordinator ved VAM kan derfor være å foretrekke i en periode. Noen verdensarvsteder har ansatt koordinator i en kommune underlagt rådmann eller i en fylkeskommune. Det er derfor ingen selvfølge at stillingen skal være plassert i ett verdensarsenter. Forvaltningsplanen påpeker at denne stillingen skal være nært verdensarven og i Vest-Finnmark. Finnmark fylkeskommune har delegert forvaltningsoppgaver angående verdensarven bergkunsten, og kan gjøre det samme formelt angående verdensarven Struves meridianbue til VAM. Det bør også her tilstrebes en bedre synergi av at koordinatoren er plassert ved dette museet. Det kan gjøres ved felles arenaer for forvaltnings spørsmål, formidlingstilbud og annet.

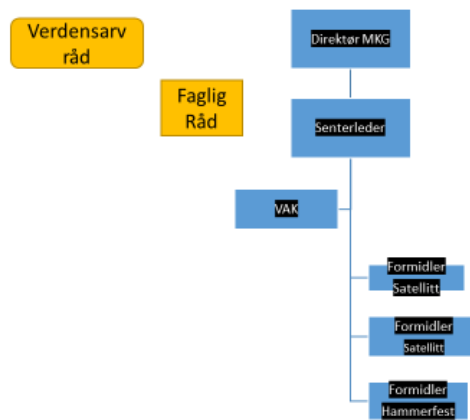
VAK rollen ved VAM kan fungere fram til et besøks senter har fått innvilget autorisasjon, blant annet for å ivareta kontinuiteten i arbeidet. I fasen fra 2020 - 2024 kan dermed koordinator bistå med veiledning av arbeidet mot verdensarsenterets etablering og autorisasjon. Når senteret er autorisert kan plasseringen av koordinator evalueres og forvaltningsmyndigheten ta stilling til en evt. ny plassering.

Verdensarvkoordinator (VAK) ved VAM

Dersom Verdensarvrådet ønsker å flytte VAK rollen til et annet museum, må det være fordi dette museet har tilgjengelig kompetanse (master/forvaltning/prosjektering og formidling) som ønsker å jobbe med disse oppgavene. Det vil trolig Gjenreisningsmuseet ha fra 2020.

Koordinator og verdensarvsenter i Hammerfest fra 2020

Et senter med en egen museumsavdeling hvor man baserer seg på synergier fra et større fagmiljø kan gi et bedre resultat. Tre verdensarvsenter har valgt denne modellen i Norge. De hevder at et større fagmiljø er vesentlig for å kunne rekruttere og beholde kompetanse. Situasjonene ved museene per i dag er slik at de har mange oppgaver og relativt liten bemanning. Alle mangler kompetanse i formidling av realfag, mens noen har mer erfaring med undervisningstilbud til skolene enn andre. For å skape en god synergi må senteret ha mulighet til å trekke veksler på kompetanse og ressurser fra det etablerte museet. I tillegg vil en slik modell være avhengig av hvilken organisasjonsform man ønsker og velger for et senter.

Hovedkonklusjonen er at modell 2 a eller b anbefales. Noe som betyr ett hovedsenter med en satellitt i Kautokeino. Dette er under forutsetning av at det bygges og etableres et servicesenter ved Meridianstøtta i Hammerfest. Ett nybygg her bør utløse en grundig diskusjon om helhetlig arealplan det vil si en ny reguleringsplan for området. En buffersone eller hensynssone med retningslinjer for hvordan man på best mulig måte skal ivareta Struves meridianbue framstående universelle verdier på Fugleneshalvøya for framtiden og med kommende utviklingspress kan derfor bli nødvendig. En slik plassering vil være en effektiv synliggjøring av UNESCO og verdensarven Struves meridianbue og kan være egnet til å fremme en bærekraftig publikumsbruk av området. En reguleringsplan som bygger på disse konklusjonene må komme til en ytterligere spesifisering.

Dersom modell 2 velges kan den fungere som en egen driftsorganisasjon dvs. stiftelse eller som en egen avdeling i et museum (som også i modell 3). Det krever at en viss andel av driftstilskuddet fordeles til en besøksinformasjon eller finansierer en 50 % stilling i Kautokeino. Nedenfor eksemplifiseres det med en modell som egen stiftelse og tre modeller hvordan organisasjonsstrukturen vil bli ved å legge senteret til ett av de tre museene.

Det er også mulig i en startfase å etablere en prosjektorganisasjon som jobber fram et godt konsept for både driftsmodellen og senterfunksjonen. Denne prosjektorganisasjonen må da delegeres til en institusjon eller ett museum. Det er viktig å kunne trekke veksler på eksisterende kompetanse og personalressurser, samt ressurser fra de andre partnerne. Men friske midler er likevel nødvendig for de som får oppdraget. Et prosjekt må synliggjøres med formål og forventet resultat innen en avgrenset tidsperiode, og gjerne delegeres til den institusjonen som er lokalisert der man ønsker at senteret skal etableres. Blant annet er det viktig å få konkretisert hvordan man tettere knytter til seg Newtonrommene og eksisterende realfagskompetanse i kommunene for undervisning og formidling.

7 Økonomi

7.1 Investeringer

Investeringsbehovet vil avhenge av hvilken modell man velger for plassering av senteret. Et servicebygg eller et verdensarvsenter på Fugleneshalvøya vil følgelig kreve ulike summer for investering.

Dersom et verdensarvsenter på Fugleneshalvøya skal romme servicetilbud, kontorer, teknisk rom og utstilling, vil det kreve et minimum bruksareal på 185 m² og ca. 33 000 kroner pr. m²(?). Det vil si anslagsvis 6.1 millioner kroner. I tillegg vil det komme en økt kostnad på tilpassing av felles utstilling og annen informasjon.

Dersom et servicebygg på Fugleneshalvøya skal romme toalettfasiliteter, utstilling og en liten resepsjon vil arealet anslagsvis kunne begrenses til 150 m². I tillegg vil da leie av kontorplasser i museet være en driftskostnad.

Dersom et servicebygg på Fuglenes skal inneholde ubemannet toalettfasiliteter kan det løses med samarbeid med Videregående skole eller bygge et enkelt steinbygg i nærheten av dagens parkeringsplass og informasjonsbod.

Meridianstøttas tilstand vil, når den er avklart, kunne få innvirkning på framtidige planer for servicebygg. Spørsmål som det må tas stilling til er om monumentet skal skjermes for vær, vind og forurensing og om det bør visuelt skapes en skjerm mot ett industrielt område som er visuelt forøplende mot den oppsluttende verdien Tyven i sør. Dersom man kommer fram til store bøtende tiltak for Meridianstøtta kan servicebehovene også implementeres i en slik plan.

Et verdensarvsenter eller en kombinasjonsmodell ved Folkebiblioteket i Kautokeino vil kreve mindre investeringer, men det vil likevel bli behov for justeringer for å tilpasse utstillinger til lokalet. Dette anslås til en investeringskostnad på maksimum 500 000 kroner og må fordeles mellom de forskjellige funksjonene. Leie av areal til utstilling og kontorer må beregnes som driftskostnad.

Når det gjelder tilskudd til investeringer er det vanskelig å finne klare føringer. I Alta var det Kulturdepartementet som sto for investeringen av nytt påbygd areal til museet, mens påkostet utstilling har kommet fra KLD, kommunen og spillemidler via fylkeskommunen.

7.2 Drift

Driftsøkonomi vil være avhengig av hvilken modell man velger og hvilken dimensjon senteret skal ha enten som selvstendig organisasjon eller som avdeling i ett museum. Det samme gjelder hvilke ambisjoner man velger for kvalitetsnivået og tilbudene for formidlingen som man legger til grunn. Et eget senter i Hammerfest kan skape en større aktivitet med økt egeninntjening, og samtidig økte utgifter til bemanning, vedlikehold og

drift. Guidede turer til Meridianstøtta betjenes av Hammerfest Turist og vil trolig fortsette med det. En økt inntjening med å innløse billett antas å være et tilbud til individuelle besøkende, som ikke har samme tidspresset som besøkende i grupper fra Hurtigruten.

7.3 Minimumsbudsjett for verdensarvsenter

Åpningstider legges opp til fem timer åpningstid fra midten av juni til og med midten av august, mens det er tre timers åpningstid i skuldresesongen og to timer gjennom resterende av året i Kautokeino, mens en samlokalisering med ett museum kan øke åpningstidene og være åpent helårig. Ett eget senter ved Meridianstøtta kan bety at formidler og innleid informasjonsmedarbeider holder senteret åpent og betjener samtidig resepsjon i sesongen. Undervisning- guidetilbud- og samarbeidsprosjekter utføres i resterende arbeidstid for senterleder, formidler og besøksinformant. Sammenlagt to hele stillinger. Koordinatorstillingen har eget budsjettet.

Lønnsbudsjett	
Personalkostnader Senterleder i Hammerfest eller Alta	720 000
Personalkostnader Formidler i 50 % stilling (realfag)	360 000
Personalkostnader besøksinformant Kautokeino	360 000
Kjøp av timetjenester/	125 000
Reisekostnader	130 000
Kjøp av andre tjenester /prosjekter	100 000
SUM lønnskostnader	1770 000
Andre driftskostnader	
Husleie senteret (185m2 x 2500)	462 000
Husleie Kautokeino kun Struve (70m2 x 2500)	175 000
Materiell /utstyr Hammerfest	100 000
Materiell og utstyr Kautokeino	50 000
Teknisk/it-web	43 000
Informasjonstiltak / markedsføring	150 000
Andre driftskostnader	75 000
Sum driftskostnader	1 080 000
Sum kostnader	2 850 000
Inntekter	
Tilskudd fra KLD	1 800 000
Prosjekttilskudd fra KLD (opp mot 600 000)	300 000
Tilskudd fra fylkeskommunen	200 000
Tilskudd fra kommunene	300 000
Tilskudd fra eiere Kartverket, Fefo, HK	150 000

Salgsinntekter-egeninntjening	100 000
Sum inntekter	2 850 000
Utgifter koordinator og ansvarlige i kommunene	
50 % stilling personalkostnader	403 000
2,5 % personalkostnader i tre kommunene	55 000*
Egeninnsats i tre kommuner til tiltak	150 000*
Reisekostnader koordinatorene- faglig råd etc.	150 000*
kontorleie	50 000
Sum kostnader drift forvaltning	808 000
Finansiering koordinator og ansvarlige i kommunene	
RA	600 000
kommunene	150 000
Fylket	58 000
Sum dekning	808 000
* anslått	

8. Samarbeid om kompetanse

Formidlingen av verdensarven Struves meridianbue har hittil vært avhengig av kvalitetssikring og samarbeid med Kartverket. Dette samarbeidet bør fortsette selv om et verdensarvsenter kanskje vil få egen pedagog med realfagskompetanse. Forvaltningen av de universelle verdiene til Struves meridianbue er tett knyttet til kunnskap om metode for oppmåling, men har også et kulturhistorisk perspektiv som bør styrkes. Kriteriene for innskrivning viser tydelig både materielle og immaterielle verdier.

I dag er det Kartverket som har den solide kompetansen om verdensarvens oppmålingsmetoder og vitenskapshistorie. Prosjekter og samarbeid med kunnskapsinstitusjoner som Kartverket, Nordnorsk Vitensenter og universitet- høyskolesektor i regionen med stor overføringsverdi til de tre vertskommunene for Struves meridianbue er viktig. Et verdensarvsenter kan derfor være en arena for å knytte sammen eksisterende kompetansemiljø. Et verdensarvsenter bør ta mål av seg å ha oversikt over kompetanse relatert til geodesi og verdensarvens enestående universelle verdi. Et verdensarvsenter bør derfor arbeide for å være attraktive for forskere- gjerne i samarbeid med sentrets formidlingskompetanse, men også gjennom tilgjengelig arkiv. Kunnskapsproduksjon kan gi forutsetninger til nye foredrag, bedre vandringer, undervisning og temporære utstillinger.

8.1 Samarbeid med kunnskapssektoren i kommunene

Kommunene har realfagskompetanse knyttet til grunnskolen og videregående skole. Verdensarvrådet og styrene bør inngå samarbeidsavtaler både med kommunenes oppvekstsjefer og fylkeskommunens for undervisning om Struves meridianbue oppmålingsmetode spesielt, de universelle verdiene, de oppsluttende verdiene, men også om verdensarven generelt. Verdensarvsenteret bør utvikle gode undervisningsopplegg som tilbys i samråd med skolene i de enkelte kommunene. Dette kan også utvikles som et samarbeid mellom Nordnorsk vitensenter- Newtonrommene- og verdensarvsenteret. I 2018 vil det gjennomføres to workshoper for å skape en helhetlig formidlingsstrategi for Struves Meridianbue.

Målet er å peke ut to pilotprosjekter for utvikling i 2019, disse prosjektene kan fungere som test på samarbeid og tilbud mellom de tre kommunene.

8.2 Samarbeid med forvaltningen

Fylkeskommunen kan delegere koordineringsoppgavene til en institusjon eller kommune. Det finnes formelle føringer fra fylkeskommunene for forvaltningen. Fylkeskommunen har sett verdien av at Alta Museum formidler verdensarven og kan også se at de andre museumsavdelingene kan påta seg samme funksjon. Et verdensarvsenter bør ha lokal forankring, se verdensarven i sammenheng med reiselivsutvikling, og være en møteplass for faglig diskusjon om forvaltning og formidling av verdensarven.

8.3 Samarbeid med reiselivet i de forskjellige kommunene

Verdensarven Struves Meridianbue er et viktig enkelt element i markedsføringen av Hammerfest. Likevel er det få opplevelsestilbud i Hammerfest tilknyttet verdensarven. Her finnes det et stort utviklingspotensial, også når det gjelder tilbud til lokalbefolkningen. Tilbud til besøkende i Alta og Kautokeino bør også utvikles. Å satse på ett eller to av punktene som gode formidlingsarenaer sammen med godt tilrettelagte stier, er viktig å prioritere. Formidling for verdensarvens innbyggere er et godt utgangspunkt for å ivareta verdensarvverdiene.

9. Avsluttende oppsummering

Retningslinjene for autorisasjon for besøkssteder verdensarv i Norge, innspillmøtene og kartlegging av kommunenes/museenes relevante ressurser, samt erfaringer fra andre verdensarvsenter ligger til grunn for anbefalingen i denne utredningen. Dette er viktige grunnlag for å ta en beslutning som ivaretar hensynet til verdensarvens universelle verdi, de geodetiske punktene og deres oppsluttende verdier. Det er viktig at man samtidig med etablering av verdensarvsenter benytter anledningen til å prioritere miljøene rundt verdensarvpunktene og tilgangen til disse når man beslutter hvor et verdensarvsenter skal etableres. Samtidig må det være et mål å øke den lokale forankringen fra Hammerfest til Alta og til Kautokeino. Enhetlig formidling, det vil si hvordan innbyggerne i kommunene møter verdensarven gjennom skoletjeneste, digitale informasjonsplattformer, skilting og formidlingsarenaer blir svært vesentlige oppgaver for et verdensarvsenter. Det krever kompetanse og økte ressurser for at Struves meridianbue kan få et fungerende verdensarvsenter og at verdensarvverdiene blir ivaretatt for framtiden.

10. Anbefaling fra Faglig Råd

«Utredningen «Verdensarvsenter for Struves meridianbue» er et meget godt gjennomarbeidet dokument som belyser de mange sider av etablering og drift av et verdensarvsenter for Struves meridianbue.

Klima og miljødepartementet (KLD) har i brev av 18.05.17 lagt frem en «Plan for prioriteringer i arbeidet med å etablere Verdensarvsenter ved alle de norske verdensarvområdene: 2017 – 2016». KLDs mål er å få på plass nødvendig vedtak i 2019.

Målet med selve utredningen er å finne frem en god modell for organisering, lokalisering og finansiering av et verdensarvsenter for Struve.

Utredningen gir i punkt 1.1. *Sentrale føringer* som er; retningslinjer for hvordan sentrene bør innrette seg for å oppnå autorisasjon. Faglig råd mener disse kravene er viktig for å følge opp de målene som er satt for å sikre en faglig forsvarlig drift av senterene.

I h.h. til retningslinjene for lokalisering av verdensarvsenter står det ; ..» at verdensarvsenter skal lokaliseres der det er et tilstrekkelig besøksgrunnlag og der det er god infrastruktur og mulighet for positive ringvirkninger». Videre står det at; «Samtidig bør det (senteret) lokaliseres i nærheten av verdensarvområdet som en innfallsport til det aktuelle området».

Faglig råd vil derfor anbefale modell 2 (side 15 -16, punkt.5 *Ett senter med en satellitt informasjon*) for etablering av verdensarvsenter for Struves meridianbue med verdensarvsenter i Hammerfest - i h.h. til retningslinjenes krav, verdensarvkoordinator plassert ved Alta museum for å sikre kontinuiteten i arbeidet med verdensarven, samt en informasjonsdel i Kautokeino, gjerne samlokalisert med andre tema som Sophus Tromholts bilder (immateriell kulturarv som er på Unescos: »Memory of the World List), eller eventuelt tilrettelagt sammen med andre tiltak. I alle tre vertskommunene vil det i tillegg være ulike typer prosjekter.

Faglig råds argumenter for å velge modell 2 er;

Hammerfest har endepunktet med Meridianstøtta lett tilgjengelig, har det største besøksgrunnlaget, har et helårlig tilbud gjennom samarbeid med Hammerfest turist, har god infrastruktur, har ledig tomteareal ved endepunktet, har en museumsinstitusjon (Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms) som en nær samarbeidspartner som sikrer kontakten til et kompetent fagmiljø og som vil gi en god synergieffekt.

Faglig råd vil også påpeke viktigheten av, med valg av modell 2, at alle tre vertskommunene blir involvert med ulike roller, men med et godt grunnlag for et felles ansvar og samarbeid for forvaltning og formidling av verdensarven Struves fire punkter i Norge spesielt og hele målerekken generelt.

Faglig råd mener videre at alle de tre vertskommunene; Hammerfest, Alta og Kautokeino må aktivt involveres i forvaltning og formidling av verdensarven Struves meridianbue. Dette begrunnes i de store avstander mellom de fire punktene i Finnmark og Norge. Avstanden mellom Hammerfest hvor endepunktet er plassert og Kautokeino er 270 km.

Faglig råd vil anbefale modell 2 b (side 24, kap. 6.4 *Drift*) som foreslår at plasseringen til verdensarvkoordinator er ved Alta Museum. Stillingen skal virke i alle tre vertskommuner. Faglig råd ønsker at kontinuiteten blir ivaretatt og foreslår at verdensarvkoordinator blir ved Alta Museum. Når verdensarvsenteret er etablert vil det være naturlig å evaluere plasseringen og vurdere om den skal flyttes til senteret. Da vil det være mulig å skape et godt team som arbeider med både forvaltning og formidling. Faglig råd mener 50 % er en for liten stillingsandel i forhold til oppgavene og det er vanskelig å rekruttere en godt kompetent person til en 50 % stilling.

Faglig råd mener klart at stillingen som verdensarvkoordinator må rendyrkes og ikke kombineres med stilling som prosjektleder (for etablering av verdensarvsenter) eller senere stilling som senterleder.

Med etablering av et verdensarvsenter vil det være behov for en egen stilling som daglig leder, formidlingskompetanse og ledelse bør vektlegges. Her kan kompetansen som etterspørres være kultur-

eller realfaglig. Og det skisseres i tillegg en 50 % stilling som formidler med realfagskompetanse ved senteret og en informasjonsmedarbeider i Kautokeino.

Når det gjelder det økonomiske vil Faglig råd anbefale utredningens forslag til budsjett for drift, fra side 31, punkt 7.3 *Minimumsbudsjett for verdensarvsenter*. Hva inntekter angår mener Faglig råd at eierne; Hammerfest kommune, i tillegg til bidrag til drift, også må bidra som eier på lik linje med Kartverket og Fefo. Dette betyr at alle tre eierne må komme inn som faste bidragsytere og ansvarlige på eiersiden».

På vegne av faglig råd for verdensarven Struve

Gerd Hagen

leder